

DR. ŠTEFAN OSUSKÝ

ÚLOHA ČESKOSLOVENSKA V EURÓPE

Londýn, 29. 7. 1955 — Československý Národní dom.

Vydala: Rada slobodného Československa vo Veľkej Británii

/Výňatek z projevu Václava Holuba, který jménem Rady svobodného Československa ve Velké Británii přednášku dr. Štefana Osuského zahájil./

* * *

Jak je mnohým známo, dr. Štefan Osuský se nedávno zúčastnil mezinárodního kongresu právníků v Athénách. Jako hlavní československý delegát zúčastnil se potom schůze Shromáždění porobených evropských národů ve Strasburku. Vyhověl našemu přání a na zpáteční cestě do Spojených států zastavil se v Londýně. Dnes promluví na thema: "Úloha Československa v Evropě".

K povinnostem předsedajícího náleží také, aby řečníka uvedl a představil. Mám však za to, že dr. Štefana Osuského není třeba československým exulantům a krajanům představovat. S jeho jménem je nerozlučně a na výsost významně spojena historie moderního československého státu, jehož byl dr. Štefan Osuský spoluzakladatelem. Spolupracovník T.G. Masaryka a vedle Štefánika nejvýznamnější Slovák prvního odboje. Nejznámější československý diplomat, politický spisovatel, aktivní účastník tří československých zahraničních akcí. Především však politik, který s neobyčejnou jasnozřivostí správně odhadoval mezinárodní vývoj a jeho síly a který včas před nebezpečím komunismu varoval. Pro nás demokratické Čechy a Slováky je dr. Štefan Osuský především výrazným představitelem a obráncem československé státní jednoty. S odvahou a rozhodností postavil se jak proti hitlerovskému fašismu, tak od samého začátku - ostře a principiálně - proti sovětskému imperialismu a světovému komunismu.

Před několika dny skončila velmocenská konference čtyř v Ženevě, která byla mnohými označována jako "osudová" a k níž byly upřeny zraky celého mezinárodního světa. Také, či zejména zraky těch, o jejichž osudu se mělo jednat, to jest našich národů doma a exulantů ze zemí za železnou oponou. Je po konferenci, její průběh a výsledky jsou různě komentovány a vysvětlovány. Jedni - pošetilí optimisté či pokrytci - charakterisují toto propagační ženevské představení jako počátek nové éry, nové spolupráce a velkých perspektiv, druzí jsou opatrnější a skromnější a s úsudkem nespíchají.

Jsme rádi, že právě v tuto chvíli značného vzrušení i resignace, zklamání i obav, ale především mimořádného zájmu o to, co bude dál, kterou cestou půjde svět, kdy a zda vůbec se demokracie odhodlají k rázným protiopatřením a účinné protiofenzivě - budeme mítí příležitost slyšet stanoviska a závěry dr. Štefana Osuského, který nám jistě s ohledem na jeho vynikající živé politické i osobní kontakty jak v Evropě tak ve Spojených státech amerických, i s ohledem na jeho politickou předvídatost a imaginaci, bude moci podat ucelený, objektivní a nepochybně povzbuzující obraz.

*

*

*

Dr. Štefan OSUSKÝ:

ÚLOHA ČESKOSLOVENSKA V EURÓPE

Je tomu už dva mesiace, čo som prijal pozvanie prísť do Londýna a prehovoriť k vám o úlohe Československa v Európe. Od toho času sa stalo veľa vecí. Od toho času bol som na medzinárodnom kongrese juristov v Athénach, na prvej schôdzi Zhromaždenia ujarmených európejských národov vo Štrasburgu a hneď potom na zasadnutí Európejskej rady vo Štrasburgu. Konečne pozoroval som - nie síce z hotelu v Ženeve, ale dosť zblízka - jednanie na konferencii v Ženeve. Mal som jednu chvíľu pokúšanie, že pôjdem, i keď nie hneď do Ženevy, ale aspoň do Megeve, kam som chodieval a odkiaľ už v prvej svetovej vojne som si našiel cestu, ako ísť z Francúzska do Švajciarska - i bez pasu. Tak som si povedal, že keby to stálo zato a keby som tam mal čo spraviť, našiel by som cestu i do Ženevy. Ale nebola pre mňa príležitosť, aby som tam mohol niečo spraviť a tak zblízka, pomocou jak svojích francúzskych priateľov v Paríži, tak i amerických, sledoval som udalosti zo dňa na deň.

Keď som vám slúbil, že tu prehovorím o úlohe Československa v Európe, nemohol som vedieť čo všetko sa stane; preto sa domnievam, že nepomerne viac než moje názory bude vás zaujímať to, čo sa stalo. Dám vám informácie, aby ste sami mohli v tomto vrení posudzovať udalosti a zároveň budúcnosť. Preto sa pokúsím v niekoľko obrazoch dať vám to, čo som ja buď zažil, alebo skúsil, alebo som sa dozvedel, pretože posudzujem veci podľa toho čo viem a vy ich posudzujete podľa toho, čo vy o nich viete. Dúfam, že vám budem môcť dnes večer povedať niekoľko vecí, o ktorých snáď neviete a ktoré vám umožnia doplniť informácie a následkom toho i väčšie možnosti správne posudzovať nielen udalosti, ale i možnosti do budúcnosti.

Úvodom chcem pripomenúť nedávny výklad jedného zo slávnych synov tejto zeme, ktorý je považovaný za svetového jedinečného historika, ktorý sa dívá na svet ako na jeden celok nielen dnes, ale za posledných tisíc, päťtisíc rokov a hodnotí dnešné udalosti. Uvažuje o tom, čo asi Sovietsky zamýšľajú, či to myslia s dnešným svetom dobre, či nedobre, či sú schopné - keď sa mám tak vyjadriť z hľadiska západnej civilizácie - obrátiť sa na kresťanskú vieru. Hovorím o prof. Arnold Toynbee. Je tomu desať-dvanásť dní, čo v jednej svojej úvahe uvažoval o behu sveta a vykladal, že marxistické učenie o svetovej revolúcii bude mať tentiež osud ako mali islamské učenia o svetovej vojne a ako mali zároveň kresťanské boje cirkve katolíckej. Vrávi, že niektorí fanatikovia ešte i dnes veria, že islamská koncepcia o univerzálnom víťazstve islamu je živou vierou, ako vraj iní veria že katolícka koncepcia v tomto ohľade je živou vierou. Prof. Arnold Toynbee uvažuje nasledovne:

Vraví, že islam posiaľ má vo svojom učení, že má božské poslanie, aby islam ovládol celý svet. Toto svoje učenie nezmenil, ani ho nikto neodvolal a ajhľa dnes islam žije v pokoji s inými národmi a s inými náboženstvami. I katolícka cirkev má svoje vyznanie, že vlastne všetci kresťania patria do jedného košiara, do katolíckej cirkve. Katolícka cirkev - vraví Toynbee - toto učenie, ani túto zásadu neodvolala a predsa len dnes žije v pokoji, nielen s rôznymi národmi, ktoré nie sú vo väčšine katolíckej, ale i s inými náboženstvami. Prof. Toynbee prorokuje rovnaký osud komunizmu; uznáva že sa posiaľ komunizmus nezriekol učenia, že on je povolaný ovládnuť svet a že je to - ako oni vravia - zákon dejín, že komunizmus ovládne celý svet. Usudzuje, že tak ako islam, tak i katolícka cirkev mlčí o tomto učení, zabúda naň, tak i komunisti môžu bez toho, že by svoje učenie odvolali, nechať ho v pomlčaní niekde v kúte.

Nám sa kladie otázka, či Sovietsky zväz chce svoju politiku voči svetu zmeniť. Ale ešte dôležitejšou otázkou pre nás je, či môžu svoju politiku zmeniť.

Aby svoje tvrdenie odôvodnil, prof. Toynbee uvádza príklad Hitlera. Hitler keď vraj sa dostal do hospodárskej krízy začal zbrojiť, a keď zbrojenie prekročilo určité hranice, on sa už viac nemohol vrátiť späť, - následkom čoho buď musel ísť do vojny, alebo musel mať domácu vnútornú revolúciu. Ale tu hovorí Toynbee vo svojom výklade, že Sovietsky zväz nerobí to ako Hitler, ktorý keď sa raz na cestu zbrojenia dal, viac sa nezastavil a spadnul do priepasti. Na rozdiel od Hitlera, Sovietsky zväz za posledných 38 rokov niekoľko ráz zmenil svoju politiku. Tak na príklad v roku 1922, keď sa dostali do hospodárskych ťažkostí zmenili svoju politiku a nastolili t.zv. novú hospodársku politiku, ktorá bola obyčajnou politikou kapitalistického systému. Z totalitárnej koncepcie komunistického zavedenej v roku 1917 prešli k novej hospodárskej politike. Ďalšiu zmenu spravili v r. 1934. Uzavrely s Poľskom pakt o neútočnosti. Ďalej v roku 1939 Stalin a Hitler uzavreli pakt. Z tohoto uzatvára Toynbee, že koniec koncov, ako vedel Sovietsky zväz zmeniť vtedy, bude schopný zmeniť i teraz. Je zaujímavé, ako ľudia, keď sa dostanú k priepasti, miesto aby priepasť uznali, preskočia ju ako keby neexistovala.

Prof. Toynbee poukázal na tri zmeny sovietskej politiky: rok 1932, 1934 a 1939. Keď sovietski vodcovia tri razy zmenili, sú schopní zase zmeniť. Mojou prvou poznámkou k tomu je: ako dlho tieto zmeny trvaly? Odpoveď na túto otázku vyvracia celú jeho tézu.

Aby svoju tézu dokázal, prof. Toynbee nevedie paralelu Hitler - Kremľ do dôsledkov, ale prechádza na príklad islamu a katolíckej cirkve. Z hľadiska svetového, Sovietsky zväz opravdu mal možnosť po prvej svetovej vojne, zmeniť svoju politiku a nielen zmeniť svoju politiku, ale pokojným spôsobom ovládnuť celú Európu a ísť ďalej. Ale sovietski mudrci a vykladači marxistického zákona prírody, ktorý si Marx jednoducho

vymyslel, ale ktorý nevynašiel, lebo taký zákon neexistuje, - vravím, títo kremľskí veľkňazi jedine oprávneni vykladať zákon v dialektickom materializme boli presvedčení, že hodina úpadku a pádu západnej civilizácie prišla. Na základe priamých informácií od ľudí, ktorí veci v Moskve po vojne dobre znali, čelní sovietski vodcovia vážne uvažovali, či majú prijať finančnú výpomoc Ameriky, pre svoje reštaurovanie z vojny, alebo či sa majú pripravovať na svetovú revolúciu Marxom predpovedanu. Málo je totiž známe, že prezident Roosevelt v r.1944 ponúkol Sovietskému sväzu 5 miliard dolárov pre reštaurovanie Ruska. Medzi čelnými ľuďmi v Moskve bola debata, či majú výpomoc Ameriky prijať, či nie. Boli takí čo hovorili, že najprv treba Rusko reštaurovať - čo potrvá 10 - 15 rokov a potom sa pustiť na cestu svetovej revolúcie. Boli iní a medzi nimi najmä Molotov, ktorí tvrdili, že Sovietsky musia nasledovať Lenina. Keď totiž v roku 1917 Stalin a Trocky doporučovali aby komunisti spolupracovali s nekomunistami po marcovskej revolúcii s vládou Kerenského a tak si pripravili pôdu pre svetovú revolúciu, bol to Lenin, ktorý sa postavil proti a tvrdil, že Rusko je na revolúciu zrelé a že v dôsledku vojny Európa je na svetovú marxistickú revolúciu tiež zrelá. Lenin presadil svoje stanovisko a miesto spolupráce s Kerenským, spravili revolúciu. S poukazom na chovanie sa Lenina v roku 1917, Molotov v r.1944-45 tvrdil, že žiadne prijímanie americkej výpomoci, žiadne spolupracovanie s kapitalistickou Amerikou, ale svetovú revolúciu, na ktorú druhá svetová vojna pripravila celý svet.

Keď sa podívate na vývoj udalostí, hlavne od roku 1946 Moskva sa systematicky pripravovala na svetovú revolúciu a na vojnu. Podľa spoľahlivých informácií očakávala, že západná Európa sa zrúti medzi rokom 1950-1952. Keď som po vojne hovoril s Vyšinským a keď som sa divil prečo sa Moskva nespolieha na zákon historického determinizmu hlásaného Marxom, ktorý Kremľ vyznáva, podľa ktorého západná civilizácia zahynie a komunizmus ovládne celý svet a prečo ponecháva 4 milióny mladých ľudí vo vojsku, prečo ich nepošle do fabrik a na pole aby pracovali, Vyšinsky mi na to odpovedal: "Viete, my máme ruské porekadlo, že keď koň skapíná, kope. A my veríme, že západná Európa keď bude skapívať, bude kopáť. A na to sa chceme pripraviť."

Soviety očakávaly, že bude vojna a pripravovali sa na ňu mobilizovaním celého svojho hospodárstva a mobilizovaním ujarmených krajín. Západ sa nezrútil a ony teraz visia v tom válečnom hospodárstve. A len blázon si myslí, že z válečného hospodárstva dá sa prejsť na mierové, pokojné hospodárstvo bez toho, že by bol pokoj.

Tým, že mobilizovali všetky svoje zdroje na vojnu ktorá sa nestala, ony sú, ako ten, čo visí obesený za štranok. Visia obesený na válečnom hospodárstve a nevedia ako z neho dolu. Potrebovaly by, keby im dal svet na niekoľko rokov pokoj, aby sa mohli - akosi odobesiť. V tom, podľa môjho názoru je celá tajnosť veľkej zmeny chovania sa vodcov

Moskvy voči Západu. Usmievajú sa a nenadáávajú; sú ochotní ísť do Ženevy a prijať pozvanie na obed a na večeru a pritom sa i dosť slušne spoločensky chovať. Sami ste videli ako ochotne Bulganin a Chruščev prijali pozvenie anglických kapitalistov na návštevu do Londýna. Okrem toho, robili všetko možné, aby ich prezident Eisenhower pozval do Washingtonu. Prezident Eisenhower je na také veci trochu zdržanlivý a opatrný, pretože prezident Eisenhower není len predsedom vlády, ale i hlavou štátu. Keď sa jedná o to, aby šéf štátu niekam šiel, do toho má čo hovoriť americký kongres. O tom sám prezident nemôže rozhodovať. Nehovorím, že keby sa sám mohol rozhodovať, že by bol Bulganina a Chruščeva do Washingtonu pozval. Ale faktom je, že keby bol i chcel, sám to previesť nemohol.

Vo spojení so ženevskou konferenciou chcel by som v niekoľkých rysoch poukázať na niektoré tie riešenia, ktoré tak behajú po uliciach Európy a sveta. Viete, že pôvodne Sovietsky zväz chcel vytvoriť akási bariéru od Fínska cez Švédsko dolu cez Nemecko, Rakúsko až do Juhoslávie, nie kvôli tomu, aby oddelily západnú Európu od Sovietskeho zväzu, ale aby dostali medzinárodné potvrdenie, že stredná a východná Európa im po práve patrí - že to čo vo strednej Európe robia je legálne. To chcú dostať buď priamo alebo nepriamo. Tiež viete, že veľmi rýchle táto idea pásma zmizla, lebo narazila všade na odpor, až na niekoľko zvláštnych špecialistov, ktorí sa špecializovali na neutralizovanie strednej Európy. Hoci nechcem o tom veľa hovoriť, myslím však, že bude dobré, keď vás upozorním na posledný článok uverejnený v "La Nation Belge" 1. júna t.r. Napísal ho Paul Neuray, pod titulom "Neutralita či komplicita?"

Je zaujímavé, že tento belgický špecialista stojí na stanovisku, ktoré háji vedúci francúzsky špecialista ako Raymond Aron, Arthur Koestler a mnohí iní. Je veru zaujímavé, že ľudia čo hlásajú nielen neutralizovanie Nemecka ale i neutralizáciu strednej Európy, sú ľudia, ktorí predvídajú, alebo lepšie povedané očakávajú pád západnej Európy a už sa naň pripravujú. Títo už vidia pád západu potencionálne a preto sú za neutralizáciu. Keby stredná Európa bola bývala po skončení druhej svetovej vojny, pod vlivom angličanov, francúzov a amerikanov, samo sebou sa rozumie, že neutralizovanie strednej Európy by znamenalo neutralizovanie v prospech západu. Ale po tých rokoch, čo tam násilím vládli Sovietsky-komunisti, neutralizovanie strednej Európy by potvrdilo nadvládu Sovietov a komunistov v centrálnej Európe. To nie je len môj názor, ale i názor špecialistov. Iného názoru sú len romantikovia, ktorí sa nechcú priznať k tomu, čo by azda radi videli a čomu by sa bez všetkého podrobili. Keď hovorím o týchto riešeniach, ako sú neutralizačné pásmo alebo neutralizovanie Nemecka a neutralizovanie centrálnej Európy, vo spojení s tým chcem pripomenúť, že v Ženeve sa ukázalo že Sovietsky zväz si uvedomilo, že to tak ľahko nepôjde a že snáď budú musieť siahnuť k všelijakým koncepciám v strednej Európe.

Nechcem povedať ani málo, ani veľa. Ale aspoň poviem, že najmä vo Varšave panuje z toho veľký neklud. Vo Varšave cítia, že

keď Sovietsky vedeli zradiť svoje presvedčenie ohľadne Tita, ktorého vyhlásili za zločinca proti komunizmu, keď vedeli zradiť svoje presvedčenie ohľadne Adenauera, ktorého vyhlásili za druhého najväčšieho nepriateľa komunizmu, je dobre mysliteľné, že moskeviskí vodcovia by boli schopní zradiť i poľskú komunistickú vládu.

Keď kolovaly chýry, že sovietská vláda je ochotná súhlasiť so zmenou hranice Odra-Nisa, poľská vláda žiadala Moskvu, aby chýry dementovala. Ale namiesto dementi Moskvy, vláda poľská a východonemecká uverejnili vyhlásenie, že hranice Odra - Nisa je nezmeniteľná. Ale Moskva žiadne také prehlásenie nedala, hoci poľská vláda vo Varšave o to žiadala.

Dobre si môžete predstaviť, aká neistota začína vládnuť vo Varšave ohľadne týchto vecí. Chovanie sa Sovietov a chýry o rozhovoroch, ktoré boli tak od viedenskej smlúvy do oslavy 10. výročia založenia Spojených národov v San Francisku a teraz do Ženevy a počas Ženevy, jasne nasvedčujú, že sa vo svojich výpočtoch Sovietsky zmýlili. Zmýlili sa, keď očakávaly, že Francúzi a Angličania pôjdu viacej v ústrety tomu, čo Sovietsky chcely, najmä ohľadom Nemecka i ohľadom strednej Európy. Nemusím vám hovoriť, že veľa ľudí, ohľadom strednej Európy má zlé svedomie a preto by radi na strednú Európu zabudli - aby im dalo svedomie pokoj.

Sovietsky boli sklamané, že ani Francúzi ani Angličania neboli ochotní uznať ich právo nad strednou a východnou Európou. Prestaly hovoriť o sjednotení Nemecka za cenu jeho neutralizovania a nechávajú si všetko na vyjednávanie s Adenauerom v Moskve v mesiaci septembri.

Na jednej strane prejavily tým svoje sklamanie a na druhej strane je to výraz očakávania, že v budúcnosti buď dostanú viac alebo niečo lepšieho než to, čo chcely dosiahnuť keď boli ochotny prijímať sjednotenie Nemecka za neutralizovanie. Nemýľme sa. Dobré spoločenské chovanie, obedy a večere a to objímanie sa, alebo keď maršál Žukov tlačil prezidenta Eisenhowera - by som povedal na svoje dosť objemné telo - to všetko sú zaujímavé zjavy ľudské, ale tie problémy základné a zásadné neriešia. Neriešia ani problém zbrojenia, ani závodenie vo zbrojení, ani výrobu atomických zbraní, ani sjednotenie Nemecka, ani oslobodenie národov v strednej a východnej Európe.

Bude na mieste, keď vás budem informovať aké tie problémy opravdu sú a ako sa na ne dívajú tí, čo budú povolani každé ujednanie schvalovať, ratifikovať.

Dva týždne pred zahájením ženevskej konferencie, Zhromaždenie európejskej rady zaujalo stanovisko k otázkam s ktorými sa mali hlavvy štyroch vlád zapodievať. Ako viete Zhromaždenie európejskej rady sa skladá z delegátov 15 európejských parlamentov: Belgicka, Dánska, Francúzka, Nemeckej federálnej republiky, Grécka, Islandu, Irska, Talianska,

Luxemburska, Nizozemska, Norska, Sárskeho kraja, Švédska, Turecka a Veľkej Britanie.

V týchto národných delegáciach parlamentov zastúpené sú všetky politické strany s výnimkou komunistov. Tak na príklad v anglickej delegácii bolo 9 konzervatívcov, 8 labouristov a jeden liberál. Vo francúzskej boli 3 socialisti, 4 republikánski sociálovia, 3 republikánski ľudovci /M.R.P./, 2 radikálni socialisti, 2 neodvislí republikáni a 2 neodvislí zo zámoria. Uvádzam tieto dva príklady zatým účelom, aby ste videli, že sa jedná o celú národnú politickú reprezentáciu z každého štátu.

Politický výbor v ktorom zasedá za každú národnú delegáciu jeden člen schválil jednomyselne zprávu o ktorej referoval zpravodaj Francis de Menthon, Francúz. Vo svojej zpráve Menthon vyložil postoj členov politického výboru k Sovietsom. Konštatoval, že nedôvera členov je jednomyselná.

Napriek svojej nedôvere jedni pripúšťajú, že z ohľadom na atomické zbrane je možné, že Sovietsy vylúčily zo svojej politiky siahnutie k vojne; ďalej pripúšťajú, že z príčin vnútropolitických Moskva sa rozhodla dočasne zastaviť šírenie komunizmu do iných zemí. Toto je stanovisko len niekoľkých členov. Väčšina členov vôbec neverí v žiadnú podstatnú zmenu sovietskej politiky. Mení len svoju taktiku.

Niektorí členovia neveria však ani vo zmenu sovietskej taktiky. Jedná sa im o to získať čas v záporení vo zbrojení a v hospodárskom pokroku. Jedná sa im o to, aby si upevnili svoje pozície v strednej a východnej Európe a v Ázii. Ovšem je možné, že sa im jedná len o to, aby obmäkčily, mravne odzbrojily a rozdvajily západné národy, prv než by siahly k novým agresiam.

Napriek všetkým týmto pochybnostiam o pohnutkách a cieľoch Sovietsov, vyhlásil zpravodaj Menthon, že i tí najskeptickejší členovia politického výboru sú toho názoru, že nemajú právo zanedbať príležitosť, jestli je možné poslúžiť svetovému pokoji. Preto stanovisko všetkých členov k nastávajúcej ženevskej konferencii je kladné.

Čo sa týka účelů ženevskej konferencie - jednomyselný názor členov politického výboru Zhromaždenia európejskej rady je, že pokoj, klud a prosperita sveta vyžaduje vyriešenie troch hlavných problémov dnešnej doby: organizovanie vzájomnej bezpečnosti, sjednotenie Nemecka a sjednotenie rozdelenej Európy.

Tieto tri problémy, vraví zpráva politického výboru, sú tak úzko spiaté, že nemožu byť riešené oddelene, ale musia byť riešené súčasne, simultánne.

Prirodzene nás najviac zaujíma sjednotenie rozdelenej Európy. Tuná zpráva politického výboru významne poznamenáva, že organizovanie Európy je nemysliteľné bez sjednotenia Nemecka a bez oslobodenia strednej a východnej Európy od totalitárnej komunistickej diktatúry.

Čo sa týka neutralizovania Nemecka, ako ceny za ktorú pred ženevskou konferenciou Sovietsky zväz boli ochotné súhlasiť so sjednotením Nemecka, politická zpráva výboru cituje výrok Roberta Schumana, bývalého francúzskeho zahraničného ministra, ktorý znie: "Neutralizovanie Nemecka viedlo by k neutralizovaniu celej Európy". Zpráva dodáva, že niet vôbec pochybnosti, že úplné neutralizovanie Nemecka za dnešného stavu potvrdilo by sovietskú nadvládu v strednej a východnej Európe a postupne by viedlo k neutralizovaniu štátov západnej Európy, členov Atlantickej dohody a Európa by bola bez obrany. Vo zpráve sa výslovne hovorí: "Neutralizácia Európy za týchto pomerov je nemysliteľná z dôvodov vojenskej bezpečnosti a politickej samostatnosti. To by znamenalo koniec Európy. Bola by to veľká a azda konečná porážka západu vôbec. Takto by Sovietsky zväz vyhral vojnu bez vojny".

Takýmto nekompromisným a jednoznačným spôsobom sa vypořádaly a to jednoznačne s romantizmom neutralizovania nielen Nemecka, ale i strednej a východnej Európy, všetky národné delegácie 15 parlamentov slobodnej Európy.

Teraz pristúpme k problému sjednotenia rozdvojenej Európy. V zpráve politického výboru sa vraví, že sjednotenie celej Európy je európejskou potrebou a bez ohľadu na medzinárodné napnutie medzi Východom a Západom. Zpráva pokračuje: "Sjednotenie Európy je primárnym úkolom národov združených v Európejskej rade a bez ohľadu na vývoj medzinárodných udalostí, jednoducho už i preto, lebo jej sjednotenie bude tvoriť podstatný prínos k uskutočneniu medzinárodného pokoja..... Európa má absolútne právo pracovať pre svoje sjednotenie; čo viac, toto sjednotenie je priamo životnou nutnosťou pre národy v Európejskej rade. Sovietsky zväz sú proti tomuto sjednoteniu lebo nechcú, aby sa upevnila vnútorná stabilita Európy, nechcú aby Európa zlepšila hospodárske a politické podmienky svojich národov; nechcú, aby boli odstránené všetky príčiny sporov medzi európejskými národmi.

Zpravodaj Menthon vykládal, že európejská jednota je nepostradateľnou súčasťou európejského pokoja a doslovne povedal:

"Dnešná z potvorená a zmrzačená rozdvojená Európa není žiadnou Európou. My tu predstavujeme len čiastku Európy. Nepýtam sa, či môžeme pochovať do hrobu nádeje neprítomných národov strednej a východnej Európy; ale pýtam sa, či môžeme vôbec hovoriť o trvalom, opravdovom pokoji v Európe a o zdravom, priateľskom stave,

dokiaľ je Európa rozdvojená na dvoje. Našou povinnosťou nielen mravnou ale i politickou je vyhlásiť, že západný svet nemôže prijať žiadne usporiadanie a riešenie ako trvalé, ktoré by schválilo a potvrdilo potlačenie národnej samostatnosti a politických slobôd národov strednej a východnej Európy".

Pokračujúc vo svojom výklade zpravodaj Francis de Menthon citoval zo zprávy:

"Každý národ má právo sverchovane si zvoliť svoju politickú správu a sociálnu štruktúru. Toto právo zahŕňa v sebe svobodné voľby, neodvislú vládu a nevmešovanie sa cudzích vlád do jeho vnútorných záležitostí.... Keďže systém európejskej bezpečnosti na jednej strane vyžaduje ustanovenie pre vojenskú bezpečnosť Ruska, na druhej strane vyžaduje, aby každý európejský štát bez rozdielu mal právo stať sa členom európejskej organizácie povahy politickej a hospodárskej. Inými slovami, štáty strednej a východnej Európy majú mať právo stať sa členmi Európejskej rady, keď splnia podmienky členstva".

Záverom povedal:

"Ponevác chceme opravdový, trvalý mier, ktorý otvára cestu k nekonečnému hmotnému a mravnému pokroku;

ponevác nechceme len chvíľkový oddych, kľamnú prestávku, docielenú pokryteckou účasťou na politických zločinoch majúcich za účel volebné úspechy;

ponevác chceme pokoj a nie ilúziu pokoja;

politický. výbor Zhromaždenia považoval za svoju povinnosť pripomenúť, že cesta k pokoji nevedie cez Mnichov; inými slovami, že slabosťou, ústupkami a zabúdaním na skutočnosti, svet nenájde pokoja."

Zpráva politického výboru a výklad Mentthona boli jednomyseľne Zhromaždením Európejskej rady schválené. Medzi hlasujúcimi boli reprezentanti parlamentov anglického a francúzskeho, ktorí budú povolania, aby ratifikovali ujednanie, ku ktorému eventuelne medzi Sovietskym Svätom a Amerikou, Veľkou Britániou a Francúzskom dôjde.

K tomu by som dodal informáciu, aké spojenie toto všetko má so zasadnutím Zhromaždenia ujarmených národov vo Štrasburgu, ktoré zasedalo týždeň predtým od 1. do 4. júla. Výbor Zhromaždenia európejskej

rady poverený hájením záujmov porobených národov prijal delegáciu Zhromaždenia európejských ujarmených národov. Delegácia sa predstavila a pripomenula, že už od niekoľko rokov Európejská rada trvala na tom, aby sa exulanti organizovali pre spoluprácu s Európejskou radou. V jednej zo svojích rezolúcií Zhromaždenia európejskej rady vyhlásilo, že je v jej vlastnom záujme a v záujme sjednocovania Európy, aby politické organizácie exulantov daly do služby Európejskej rady svoje skúsenosti, znalosti a informácie o tom, čo sa robí za železnou oponou. Keď sa politickí exulanti zorganizujú, Európejská rada vyhlásila, že bude mile rada pre sjednotenie Európy s nimi spolupracovať a tak pripravovať plány pre tú dobu, až národy za železnou oponou budú oslobodené, aby sa mohli stať rovnoprávnymi členmi v Európejskej rade. Preto po zasadnutí Zhromaždenia ujarmených európejských národov, delegácia v ktorej som bol i ja, oznámila, že podmienky pre spoluprácu s Európejskou radou sú ustavením Zhromaždenia ujarmených európejských národov splnené a tak sa európejskí exulanti hlásia k spolupráci. Ovšem v našom Zhromaždení nie sú ešte všetky politické národné složky zastúpené, ale časom sa tak stane. To bolo 6. júla. Dňa 8. júla už sme zasedali s tým zvláštnym výborom Európejskej rady, ktorý má na starosti národy za železnou oponou, ktoré ale posiaľ nemôžu byť členmi v Európejskej rade.

Ponevác Spojené štáty americké nie sú členmi Európejskej rady, bude dobre, keď vám niečo poviem o ich stanovisku.

O Amerike môžem hovoriť, ponevác Ameriku znám a myslím že ju znám ako málokto, ponevác cestujem po Amerike od jedného konca na druhý, prakticky celý rok. Verejná mienka v Amerike je už tak ďaleko, že považuje oslobodenie národov za železnou oponou za podmienku mieru v Európe. Keď senát americký neodhlasoval návrh rezolúcie v senáte, ktorú navrhoval Mac-Carthy, aby senát dal inštrukcie prezidentovi, že musí trvať na oslobodení porobených národov, to nebolo preto, že by azda senát bol proti tomu, ale preto, že nechcel odhlasovať niečo, čo navrhoval Mac-Carthy. Niekoľko dní nato, senát odhlasoval rezolúciu v ktorej je povedané, že americký ľud a jeho senát neprestane myslieť na oslobodenie porobených národov v centrálnej Európe. Pred mojím odchodom do Európy, boli sme vyrozumení, že prezident Eisenhower našu otázku v Ženeve nastolí. Že Sovietsky neprijaly, aby to bolo na programe, to azda nikoho neprekvapí. Dôležité bolo, že prezident Spojených štátov s podporou celého amerického kongresu tú otázku nastolil, ako jednu z podmienok mieru v Európe - to je dôležité. A pamätujte nato, že táto otázka už z medzinárodnej politiky nezmizne, dokiaľ naše národy oslobodené nebudú.

A na koniec, ešte niekoľko poznámok. Smer procesu dejín je možno predvídať, ale predvídanie pre vedenie politiky ešte nestačí. Tak dôležité, ako je predvídanie je zároveň voľba správnej cesty. Bolo by neslušné, keby sme pri dnešnej príležitosti hovorili o prípadoch nám blízkých. Preto vám dám príklad Sovietov. Bucharin v ro-

ku 1917 chcel, aby komunisti vo vojne proti Nemecku pokračovali s odôvodnením, že vojna proti Nemecku sa stala revolučnou vojnou a nie už len vnútornou revolúciou ruskou. Trocky zase radil, aby robili politiku "ani vojna ani mier" - studenú vojnu. Lenin naproti tomu bol za pokoj za každú cenu. Ohľadne konečného cieľa všetci traja boli jednotní. Vôbec žiadneho rozdielu medzi nimi nebolo; jedine čo zostalo otvorené bola cesta - ako sa dostať k tomu spoločnému cieľu. A tu si spomínam na naše príslovie, či lepšie formulku, ktorou si často pomáhame z ťažkostí: "cesty môžu byť rôzne, atď.atď." Nie milí priatelia, cesta tvorí súčasť cieľa, konečného cieľa. Áno, každá cesta tvorí súčiastku riešenia konečného. Preto je tak dôležité, nielen mať správny konečný cieľ, ale zároveň voliť správnu cestu ku konečnému cieľu. Často v politických veciach je škodlivejšie a nebezpečnejšie voliť mylnu cestu, než nemať jasnú predstavu o konečnom cieľu.

Čo sa týka cesty k nášmu konečnému cieľu, v tom som nemal žiadne pochybnosti. Dobré viete, že jedni hlásali Poľsko - Československú úniu, lebo vraj tieto dva štáty reprezentujú priemyselný potenciál strednej Európy a tak kľúč k jej organizovaniu a vedeniu. Iní zase hlásali a hlásajú organizovanie strednej Európy a je len prirodzené, že Maďari hovoria, že keďže Viedeň sklamala do 1914 a že vraj keď Česi sklamali po prvej svetovej vojne, na rade je Budapešť ako sídlo novej federácie podunajskej. Existujú i iné varianty riešenia. Z hľadiska historického, z hľadiska našej zemepisnej polohy, tým, že my sme na krížovej ceste v Európe troch veľkých rás a troch veľkých civilizácií, či chceme či nechceme, my patríme do Európy. Preto v historickej chvíli keď v roku 1848 Nemci zakladali nemecký federatívny štát zo složíek z rímskej svätej ríše a jednalo sa o to, aby kráľovstvo české sa stalo jeho súčiastkou, slávny dejepisec Palacký napísal dopis ako odpoveď frankfurtskému prípravnému komitétu. Odpovedal, že Nemci nesmia zabudnúť, že on je Slovan. Stať sa súčiastkou Federálneho štátu Nemeckého by znamenalo samovraždu pre národ český. A slavianofilom, ktorí horlili za založenie veľkej monarchie slavianskej, pod vedením Ruska, Palacký odpovedal, že prijať vedenie Čiech a Európy Ruskom, bol by zločin na európejskej civilizácii.

Nepatríme ani do Nemecka, ani do Ruska, ale do Európy. Tak súdil politický vodca František Palacký v revolučnej dobe rokov 1848. Prezident Tomáš G. Masaryk vravieval, že Palacký bol jeho politickým učiteľom. Myslel a usudzoval ako Palacký; ani Nemecko ani Rusko, ale Európa. Celým našim duchovným založením, celou našou minulosťou, našimi záujmami kultúrnymi, intelektuálnymi a hospodárskymi a našim zemepisným položením patríme do Európy. S Európou žijeme, hýbeme sa a trváme. Európa nezahynie, keď budú v nej národy, ktoré svoj osud s ňou stotožňujú. My nielen že sa hlásime medzi ne, ale z národov strednej a východnej Európy nesieme prapor Európy. Vernosť k sebe, pre nás znamená vernosť k Európe.

František Palacký bol verný Európe v rokoch 1848 keď ešte Európa bola feudálna a preto pre Európu nezralá. Prezident Tomáš G. Masaryk vyznával politickú vieru Palackého v prvej svetovej vojne a ponej, keď európejské národy váhaly medzi minulosťou a budúcnosťou. Dnes, keď sú kocky už hodené a keď sa Európa ako Európa začína stávať svetodejným historickým skutkom, není proste mysliteľné, aby sme hľadali iné národné riešenie ako integráciu Európy. Chceme sa v nej uplatniť nie až potom keď bude ustavená, ale chceme byť účastní na jej výstavbe. Preto sme brali aktívnu účasť na ustavení Zhromaždenia európejských ujarmených národov, preto sme boli na jeho zvláštnom zasadnutí vo Štrasburgu; preto sme účastní vyjednaní o úzkú spoluprácu s Európejskou radou, aby sme jej pomohli skúsenosťmi, znalosťmi a informovaním o tom, čo sa odohráva za železnou oponou.

Naša spolupráca s Európejskou radou znamená, že západné mocnosti, ktoré s Moskvou vyjednávajú na nás už zabudnúť nemôžu. Bez nášho oslobodenia Európa nebude mať pokoj. Bez našej účasti v Európejskej rade, Európa nebude sjednotená. Bez sjednotenia, Európa nebude samostatná a nebude schopná ani politickej, ani hospodárskej, ani sociálnej obrody proti komunizmu a dravému sovietskemu imperializmu.

V tom je záruka nášho oslobodenia. Z tohoto prameni moja nezlomná viera v našú šťastnú budúcnosť, budúcnosť slobodných Slovákov, Čechov a Rusínov v neodvislej Európe.

* * *

